

Den svenska modellen

Sverige är unikt i meningen att hanteringen av villkoren på arbetsmarknaden i väsentlig utsträckning sköts av arbetsmarknadens parter. Den svenska modellen innebär att det är arbetsgivarnas organisationer och fackföreningarna som gemensamt förhandlar om vad som gäller kring löner, utan statens inblandning, och om anställningsvillkor, där lagstiftningen inte detaljreglerar, utan utgör en utgångspunkt och medvetet överlämnar till lösningar genom kollektivavtal.

Grunden för den svenska arbetsmarknadsmodellen är starka parter: välorganiserade fackföreningar och arbetsgivare med stor legitimitet och makt. I grunden är förhållandet mellan arbetsgivaren och den enskilde löntagaren ojämn till arbetsgivarens fördel. För löntagarna är den kollektiva organiseringen och regler som bygger på den, helt avgörande.

Löntagarnas ställning på arbetsmarknaden avgörs primärt av fem centrala områden; 1) läget på arbetsmarknaden, 2) arbetsmarknadspolitiken, 3) trygghetssystemen, 4) arbetsrätten och anställningsskyddet och sist men inte minst 5) kollektivavtalstäckningen.

1. En politik för full sysselsättning är helt central. Först när det är balans mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden försvinner risken att arbetslösa ställs mot arbetande. En stark arbetsmarknad innebär en möjlighet för arbetskraften att kräva sin del av löneutrymmet, både i termer av löner, arbetsvillkor och möjligheter att fortbilda sig i arbetet.
2. En aktiv arbetsmarknadspolitik skyddar och stödjer individer som blivit arbetslösa till att komma tillbaka i bra och utvecklande arbeten. Med rätt utbildningssystem får vi en bättre matchning mellan arbetssökande och de arbeten som växer fram och färre personer blir arbetslösa.
3. Starka trygghetssystem ger ett skydd för individer vid tillfälliga perioder av arbetslöshet, sjukdom, föräldraledighet samt när arbetslivet är slut. Det är även ett skydd för ekonomin som helhet vid större konjunkturedgångar. Arbetslöshetsförsäkringen förhindrar att en arbetslös ska tvingas acceptera en lägre lön eller sämre villkor. Sjukförsäkringen säkerställer att sjukdom inte leder till förlorat arbete och möjliggör rehabilitering tillbaka till arbetet. Föräldraförsäkringen och den medföljande rätten till föräldraledighet tryggar inkomst och rätten till arbete för den som skaffar barn. Pensionssystemet gör så att vi kan sluta arbeta när vi inte längre orkar.
4. Ett starkt anställningsskydd reglerar hur en arbetsgivare får säga upp en anställning. Vid arbetsbrist gäller turordning – sist in först ut – och lagen ger rätt till återanställning. Detta är en utgångspunkt som går att förhandla utifrån. Det hindrar att arbetsgivaren byter ut en anställd mot en arbetslös för att sänka lönerna, och motverkar godtycke från arbetsgivarens sida.
5. Rikstäckande kollektivavtal gäller alla som säljer samma sorts arbete. Avtalen är bindande för arbetsgivarna, vilket innebär att de inte kan hota en enskild anställd med lägre lön eller sämre villkor.

Trygga löntagare är starka löntagare som kan stå upp för sina rättigheter, kräva rättmätiga löner och bevara och utveckla trygghetssystem tillsammans med arbetsrättsliga villkor genom kollektivt fackligt arbete.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen kompletteras och stärks upp av en stark och generell välfärd. En stark utbildningssektor är en förutsättning för en fungerande kompetensförsörjning och kompetensutveckling genom hela livet, men också för att vi ska ha samma möjligheter att medverka i det demokratiska samtalet och för att vi ska kunna gå samman och kräva våra rättigheter.

Barn- och äldreomsorgen skapar likvärdiga villkor för våra barn och äldre och är samtidigt nödvändig för ett högt arbetskraftsdeltagande. Genom en offentligt finansierad omsorg får vi också en ökad professionalisering och högre kvalitet inom sektorn. En välfungerande sjuk- och hälsovård är grundläggande för att vi ska kunna leva långa och hälsosamma liv.

Även bostadsförsörjningen och bostadspolitiken är en viktig pelare i hushållens möjligheten att bo och leva på de platser där arbete efterfrågas.